

42ste VERGADERING. — 30 APRIL 1925.

Wetsontwerpen nos. 214 en 292. — Interpellatie-Stenhuis.

(Polak e. a.)

dat van Regeeringswege wordt medegewerkt om een van de schoonste streken van ons land ernstig te schenden.

Men heeft onlangs in de couranten besproken de quaestie van de electricatie van den tramweg van Zeist naar Arnhem en heeft toen te recht den weg Utrecht—de Grebbe genoemd de Stichtsche lustwarande. Op den dag zelf van de mobilisatie in 1914 is de genie begonnen met alle boomen langs het eerste gedeelte van deze lustwarande, van het fort aan de Biltstraat naar de Bilt, om te hakken, alsof de vijand reeds voor de deur stond en de veiligheid van ons land afhankelijk zou zijn van het omhakken dier boomen. Toen kregen wij de electricatie van de lijn van Zeist af en het heeft heel wat moeite gekost althans de ergste onheilen te voorkomen, maar er is onheil genoeg gesticht; de schoonheid van dien weg en van die streek, een unicum in Europa, werd zeer ernstig geschonden. Nu had de Ooster Stoomtram Maatschappij, d. w. z. de Nederlandsche spoorwegen, zoo dringend noodig een verdubbeling van het spoor Zeist—Utrecht! Zeist bezit twee spoorwegverbindingen, bezat reeds een goede elektrische tramverbinding en er is een zeer drukke autobuslijn; maar het schijnt voor dat brandpunt van wereldverkeer nog noodig te zijn geweest dubbel spoor aan te leggen over de geheele tramlijn (want op verschillende gedeeltes bestaat reeds dubbel spoor). Het is niet anders dan om de concurrentie tegen de autobussen te kunnen voeren, want is het dubbele spoor er, dan zal het vervoer een paar minuten sneller kunnen plaats hebben, omdat dan het oponthoud bij de wisselplaatsen, dat er bij een dergelijk tramlijntje weinig op aankomt, kan vervallen. Voor dit doel is er nu op het gedeelte weg tusschen de Bilt en Zeist een ruïne aangericht; er zijn weer heele rijen prachtige eiken en beuken geveld. Van een aantal buitenplaatsen zijn heele strooken afgenomen en alles is omgehakt wat er op stond.

Het schoone geheel, dat zich daar vertoonde, is totaal verstoord; er worden nu rails gelegd; er komen rijen ijzeren palen te staan. Dat is de wijze, waarop het natuurschoon in Nederland kapot wordt gemaakt.

Wanneer het geschiedt door particulieren, zonder dat men er iets aan verhinderen kan, dan moet men zich er bij neerleggen; maar waar zulke destructie mogelijk wordt gemaakt door steun en medewerking van den Staat, daar acht ik het mijn plicht, een ernstig protest te doen hooren.

De heer van Swaay. Minister van Waterstaat: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben vol waardeering voor de houding, die de heer Polak pleegt aan te nemen tegenover het natuurschoon, maar ik geloof toch, dat hij thans wel wat te ver gaat.

Bij hetgeen bij deze lijn is gebeurd, is zoo zorgvuldig mogelijk rekening gehouden met de wenschelijkheid, om de boomen te behouden, maar bovendien, als de geachte afgevaardigde de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer over dit wetsontwerp gelezen had, zou hij gezien hebben, dat met de eigenaren der betreffende buitenplaatsen overeenstemming is bereikt, zoodat dit geheele wetsontwerp slechts betrekking heeft op een perceel hakhout en een perceel weiland.

Men begrijpt dus, dat, onafhankelijk van de medewerking der Regeering, de verdubbeling dezer lijn toch niet was tegen te houden. En wat er omgehakt is aan boomen langs den Rijksweg is niet veel, want dat is met zorg nagegaan en er zijn slechts een betrekkelijk gering aantal boomen gerooid.

Ten aanzien van dit wetsontwerp heeft dus het betoog van den heer Polak eigenlijk geen reden van bestaan, want deze onteigening staat heelemaal naast het wegnemen van het natuurschoon.

De beraadslaging wordt gesloten en het ontwerp van wet zonder hoofdelijke stemming aangenomen;

III. de behandeling van het ontwerp van wet tot verstrekking van eene leening uit 's Rijks schatkist ten behoeve van den aanleg en het in exploitatie brengen van een tramweg van Velp naar Arnhem (292).

Het ontwerp van wet wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen;

(Stenhuis.)

IV. de interpellatie van den heer Stenhuis naar aanleiding van de maatregelen, in den laatsten tijd getroffen in zake de werkverschaffing.

De heer Stenhuis: Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Kamer voor het verleende veilof om in verband met het vraagstuk der werkloozenzorg deze interpellatie te mogen houden. Door den gang van zaken komt deze interpellatie later dan ik had verwacht en gehoopt.

Daarom zal ik over wat in Friesland en Drenthe gebeurd is, en waarover ik eenige vragen tot de Regeering had te richten, niet spreken, doch ik wil alleen de aandacht er op vestigen, dat de zoogenaamde revolutionnaires, die in werkelijkheid meer speculanten en avonturiers zijn, alleen een kans kregen om zoo breede massa's arbeiders in beroering te brengen, doordat de misère zoo buitengewoon groot is onder die groepen der bevolking en daardoor er een stemming van vertwijfeling onder die menschen is gekomen, die het mogelijk heeft gemaakt, dat zij geloof hechtten aan de boodschap, dat door een groote, sterke protestbetoging alles te verbeteren viel.

Het is misschien mogelijk, dat vroeger de toestand in die streken ook niet zoo schitterend was, maar men dient er mede te rekenen, dat de arbeiders nu minder verdragen dan vroeger.

Niettegenstaande het feit, dat deze interpellatie later plaats heeft dan ik had gehoopt, heb ik er toch prijs op gesteld haar te houden, daar ik mij over den gang van zaken, wat de werkloozenzorg betreft, ongerust maak.

Ik begrijp natuurlijk volkomen, dat de Regeering de bij de begroting besproken denkbeelden nog niet heeft kunnen uitvoeren, maar er gebeuren nu toch dingen, die veel kunnen bederven.

Het is het streven van verschillende gemeenten — en in Rotterdam is het zeer sterk tot uitdrukking gekomen — om de ongeschoolde arbeiders uit de steunregeling te doen verdwijnen. In de bladen hebben wij het bericht gelezen, dat, nu in de metaalindustrie geschoolde arbeiders worden gevraagd, nagegaan zal worden wie van de werklooze metalbewerkers als zoodanig zullen kunnen worden geplaatst. Wie niet geplaatst worden, worden niet meer beschouwd als werkloozen, maar zullen worden afgevoerd naar het arbbestuur.

Mijnheer de Voorzitter! Dat loopt uit op datgene, waarvoor ik bij de bespreking van de begroting mijn vrees heb geuit, nl., dat de ongeschoolde arbeiders met bekwaamen spoed zullen worden gemaakt tot armlastigen, wat m. i. zeer demoraliseerend op deze groep van arbeiders zal werken.

Er is bovendien een algemeen streven bij de gemeenten om de steunregeling te doen plaats maken voor armenzorg. Het is het streven om bij de werkloozenverzekering den verzekerden arbeiders nog een aantal wekn boven den reglementairen termijn van de kassen uitkeering te verstrekken op gelijken voet als bij de verzekering geschiedt, maar ze na dien termijn direct naar armenzorg af te voeren.

Ik meen, dat daarin een groot gevaar schuilt. Het gaan naar en het leunen op het arbbestuur werkt demoraliseerend en ontmoedigend. Deze arbeiders zijn niet armlastig, het zijn volkomen valide arbeiders, bereid en in staat te werken, waarvoor echter op dit oogenblik in het land geen werk is. Zij kunnen niet gelijk behandeld worden met maatschappelijk minderwaardigen, die bij armenzorg zijn.

Het is natuurlijk mogelijk, dat voor een aantal gemeenten de lasten te zwaar worden, maar ik meen, dat de steunregeling voor de werklooze arbeiders moet gehandhaafd worden, totdat hun werk kan worden aangeboden. Eerst als hun werk wordt aangeboden en dat door hen geweigerd is, is er aanleiding om hen niet langer als valide en bona fide arbeiders te behandelen.

Mijnheer de Voorzitter! In verband hiermede zou ik graag worden ingelicht over de vraag, wanneer de Regeering denkt een beslissing te nemen in zake het bij de begroting besproken plan.

Het is geen quaestie van ongeduld, maar ik meen toch, dat eenige voortvarendheid gewenscht is en dat eenige spoed

(Stenhuis.)

ook mogelijk is. Ik meen, dat wanneer de Regeering in deze het advies vraagt van den Werkloosheidsraad, den Nijverheidsraad en de Commissie voor Werkverruiming, alle instellingen, die met het vraagstuk bekend zijn en de materie door en door kennen, het mogelijk is binnen betrekkelijk korten tijd een zaakkundig advies te hebben. Te meer, omdat deze aangelegenheid niet geheel en al nieuw is en indertijd door de Regeering een principieele beslissing is genomen, die ging in dezelfde richting.

Bij Koninklijk besluit van 15 Mei 1920 is ingesteld een Commissie voor de verruiming en regularisatie van werkgelegenheid, die tot taak had:

advies te verstrekken, welke werken voor Rijksrekening kunnen worden uitgevoerd, zoodra een verminderde bedrijvigheid in landbouw, handel en nijverheid het wenschelijk maakt, de door de Overheid verschaftte werkgelegenheid uit te breiden;

na te gaan, onder welke voorwaarden in tijden van verminderde bedrijvigheid in landbouw, handel of nijverheid uitgestelde werken van algemeen nut tot uitvoering kunnen komen

na te gaan, op welke wijze moeilijkheden, die in den weg staan aan verruiming van werkgelegenheid, niet bestaande in uitvoering van Rijkswerken, kunnen worden opgeheven;

adviezen uit te brengen en voorstellen te doen aan de betrokken Departementen betreffende datgene, wat kan worden gedaan of nagelaten, om door het verschaffen van werkgelegenheid werkloosheid te voorkomen of te verminderen.

Van deze commissie is niets terechtgekomen. Zij is langzaam gestorven, maar principieel had deze commissie denzelfden grondslag als door mij hepleit is voor een bureau zooals ik mij dat had gedacht.

Bovendien is er door den Werkloosheidsraad in 1922 een uitvoerig advies uitgebracht aan de Regeering, waarin zeer uitvoerig allerlei maatregelen voor de verruiming van werkgelegenheid worden aangewezen. Ik zal de Kamer niet onnoodig ophouden door dat alles te citeeren; ik vertrouw, dat ook de Regeering daarvan kennis heeft genomen. Daaruit blijkt toch wel, dat het althans niet onmogelijk is het vraagstuk met eenige voortvarendheid te behandelen en tot een beslissing te brengen. Ik meen dat daarnaast direct enkele maatregelen kunnen worden getroffen. Het maximum loon, waarover ik bij de behandeling der begrooting sprak, is gelukkig afgeschapt, maar ik meen, dat het gegarandeerde minimum uurloon moet worden verhoogd of dat voor de niet-vakarbeiders een hoogere en langere trainingstoeslag zal worden verstrekt. Ik hoop, dat de Regeering bereid zal zijn dit met de betrokken organisaties onder de oogen te zien; ik meen te weten, dat deze punten door de organisaties zijn gesteld, maar ze zijn tot nu toe niet reëel en zakelijk in behandeling genomen. Ik vertrouw, dat het mogelijk zal zijn de verhooging en verbetering van de loonen in de werkverschaffing reëel binnen enkele dagen te behandelen.

Een tweede maatregel, die m.i. direct mogelijk en onafwijsbaar is, is dat de bepaling vervalt, dat uit één gezin slechts één persoon aan de werkverschaffing kan deelnemen. Wij hebben nu dezen zonderlingen toestand, dat in een bepaalde streek alleen de vader van een gezin werken kan en dat zoons van 18, 19 jaar omlummelen. Dat lijkt mij een ongezonde toestand. Ook die zoons, die kunnen werken, moeten aan de werkverschaffing kunnen deelnemen.

Resumeerende zou ik aan den Minister de volgende vragen willen stellen:

1. Heeft de Regeering kennis genomen van het streven van sommige gemeenten om de ongeschoolde arbeiders uit de steunregeling uit te schakelen en naar de armbesturen te verwijzen?

2. Meent de Regeering niet, dat op deze wijze het gevaar ontstaat, dat een belangrijk deel onzer arbeiders tot pauperisme vervalt en dat het de taak der Regeering is, zulks te voorkomen?

3. Heeft de Regeering reeds een beslissing genomen in zake de bij de begrooting van Binnenlandsche Zaken besproken centralisatie der werkloozenzorg en ten opzichte van het organiseren eener verruiming der werkgelegenheid op

(Stenhuis e. a.)

'zoo groote schaal, dat de duizenden ongeschoolde arbeiders daarin kunnen worden te werk gesteld?

4. Wanneer de Regeering ten deze nog geen beslissing heeft genomen, is zij dan bereid op korten termijn een conferentie te beleggen van den Nijverheidsraad, Werkloosheidsraad en de Commissie voor Werkverruiming, om haar in deze aangelegenheid van advies te dienen?

5. Is de Regeering bereid bij iedere werkverschaffing een orgaan te scheppen, waarmede de vertegenwoordigers der plaatselijke vakverenigingen, die tot de te werk gestelde arbeiders behooren, grieven e. d. kunnen bespreken en een eventuele oplossing regelen?

6. Is de Regeering bereid de bepaling, dat uit één gezin niet meer dan één man kan worden te werk gesteld, op te heffen?

De Voorzitter: Is de Regeering bereid, dadelijk op de gestelde vragen te antwoorden?

De heer Ruys de Beerenbrouck, Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw: Gaarne, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Dan is het woord aan den Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw.

De heer Ruys de Beerenbrouck, Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw: Mijnheer de Voorzitter! Het zij mij veroorloofd, aan de hand van de vragen, welke de geachte afgevaardigde mij medegedeeld heeft, eenige beschouwingen over dit onderwerp te geven en daarbij de vragen te beantwoorden.

Wat de eerste vraag betreft, de Regeering heeft sinds geruimen tijd zeer weinig bemoeienis met de steunregeling der gemeenten; slechts in enkele gemeenten bestaat een Rijksregeling, en nu kan ik zeggen, dat van een bijzonder streven, om de ongeschoolde arbeiders naar de armbesturen te verwijzen, mij niets is gebleken; zeker is dat niet het geval in die gemeenten, waar een Rijksregeling van kracht is.

Ik kan dus op deze vraag geen ander antwoord geven.

De tweede vraag luidt:

„Meent de Regeering niet, dat op deze wijze het gevaar ontstaat, dat een belangrijk deel onzer arbeiders tot pauperisme vervalt en dat het de taak der Regeering is, zulks te voorkomen?”

Het uitgangspunt van den geachten afgevaardigde bij het stellen dezer vraag is blijkbaar, dat verwijzing naar het armbestuur een vervallen tot pauperisme ten gevolge zou hebben. Aangenomen zelfs een oogenblik — wat ik meen dat niet kan worden aangenomen, voor zoover mijn gegevens reiken — dat zoodanig streven bestaat, ook dan moet m. i. de juistheid van het uitgangspunt van den geachten afgevaardigde ontkend worden.

Verwijzing naar het armbestuur toch beteekent geenszins verwijzing tot pauperisme. Het is in het algemeen de taak van het armbestuur de hulp in zoodanigen vorm en in zoodanige mate te verlenen, dat de ondersteunde wederom in staat gesteld wordt om in het onderhoud van zich en van zijn gezin te voorzien. Ik geloof, dat ook de geachte afgevaardigde van de armenzorg wel niet meer zal verlangen.

Zelfs indien het standpunt van den geachten afgevaardigde niet onjuist ware, dan zou ik meenen, dat de Regeering nog niet, gesteld dat zij daartoe in staat was, maatregelen moet nemen, zooals de geachte afgevaardigde die wenscht. De Regeering toch heeft zich op het m. i. juiste standpunt geplaatst, dat in het algemeen gesproken de gemeentebesturen vrijgelaten moeten worden om al dan niet steunregelingen te treffen en ook, dat zij vrijgelaten moeten worden in het bepalen, voor welke groepen van arbeiders de steunregeling van kracht moet zijn.

De gemeentebesturen toch zijn het best bekend met den plaatselijken toestand. Dit is de hoofdreden waarom, naar mijn oordeel, aan het gemeentebestuur moet worden over-

(Minister Ruys de Beerenbrouck.)

gelaten het beantwoorden van de vraag: is een steunregeling te treffen in een bepaald geval en is zij in een bepaalde gemeente noodzakelijk? Meent nu een gemeentebestuur, dat de tijd gekomen is om voor een bepaalde groep een voor die groep bestaande regeling op te heffen, dan mag — ik geloof dat ook dit een juiste redeneering is — de Regeering niet ingrijpen. Zij moet, gedachtig aan den regel, dat zooveel mogelijk aan de gemeentelijke regeling moet worden overgelaten, niet van haar macht gebruik maken om de gemeentebesturen in een andere richting te drijven.

De geachte afgevaardigde vroeg in de derde plaats:

„Heeft de Regeering reeds een beslissing genomen in zake de bij de begroting van Binnenlandsche Zaken besproken centralisatie der werkloozenzorg en ten opzichte van het organiseren eener verruiming der werkgelegenheid op zoo groote schaal, dat de duizenden ongeschoolde arbeiders daarin kunnen worden te werk gesteld?”

De geachte afgevaardigde hield mij dit ten goede, maar ik meen dat hij hier een vraag stelt, waarop het antwoord voor hem reeds bij voorbaat vaststaat. 11 Maart jl. ontwikkelde de geachte afgevaardigde zijn denkbeelden, 15 April d.a.v. vroeg de geachte afgevaardigde de interpellatie aan, die nu wordt behandeld; meent de geachte afgevaardigde inderdaad, dat een zóó belangrijke en omvangrijke zaak in een zóó kort tijdsbestek ter beslissing zou kunnen worden gebracht? Zou het inderdaad van ernst getuigen, indien de Regeering reeds nu een beslissing had kunnen nemen, hetzij in den eenen, hetzij in den anderen zin, en daarvan aan de Kamer bij deze of een andere gelegenheid mededeeling gedaan had?

Hoe kan, zoo vraag ik mij af, de vraag, die de geachte afgevaardigde nu stelt, overeenkomen met een door hem gesteld artikel in *Het Volk* van 17 April jl., dat ik hier voor mij heb?

De geachte afgevaardigde heeft daarin zelf een antwoord gegeven op de vraag, welke hij stelt. Ik lees in dat artikel het volgende:

„Een plan van groote conceptie is publiekelijk voor het eerst door ons enkele weken geleden openbaar aan de orde gesteld.

In de kringen der Regeering is het beraad daarover nog niet geëindigd.

Bovendien zou het zeer onverstandig zijn, wanneer de arbeidersbeweging vóór de verkiezing in zoo belangrijke zaak haar scherpste en laatste wapen aanwendde.

Zij zal allereerst alle krachten moeten inspannen om de verkiezingen zoo te doen afloopen, dat de nieuw te vormen Regeering in sterke mate gevoelig is voor de eischen der arbeidersbeweging.

De kwestie van afdoende regeling der werkverschaffing eischt ongetwijfeld spoed; doch er moet nu eenmaal mee gerekend worden, dat deze Regeering grootendeels bestaat uit gaande mannen.”

Ik behoef geen antwoord te geven op de vraag, die de geachte afgevaardigde heeft gesteld, want ik heb het reeds voorgelezen.

De vierde vraag luidt:

„Wanneer de Regeering ten deze nog geen beslissing heeft genomen, is zij dan bereid op korten termijn een conferentie te beleggen van den Nijverheidsraad, den Werkloosheidsraad en de Commissie voor werkverruiming, om haar in deze aangelegenheid van advies te dienen?”

Ik mag zeggen, dat ik na het aanvragen van zijn interpellatie door den geachten afgevaardigde, na de behandeling van mijn begroting en ook reeds te voren, niet heb stilgezeten.

Ik heb in deze aangelegenheid de meening gevraagd van mijn ambtgenoot van Arbeid, Handel en Nijverheid, met verzoek het advies in te winnen van de Commissie voor de

economische politiek. Heb ik den geachten afgevaardigde wel verstaan, dan beschouwt hij het door hem behandelde vraagstuk, ook te oordeelen naar de namen der lichamen welke hij wenscht te hooren, in hoofdzaak als een quaestie van werkloozenzorg, maar ik had na de rede, welke de geachte afgevaardigde bij de behandeling der begroting heeft gehouden, aan de opvatting van den heer Stenhuis een ruimere beteekenis gegeven. Ik dacht, dat het voor den geachten afgevaardigde althans niet in hoofdzaak was een quaestie van werkloozenzorg, doch een quaestie van welvaartspolitiek. Indien dit laatste het geval is, dan is het aangewezen lichaam om de Regeering in deze te adviseeren de Commissie voor de economische politiek, welke tot taak heeft te beraadslagen en advies uit te brengen over vraagstukken op het gebied der economische politiek, zoowel van zuiver binnenlandschen aard als met betrekking tot het buitenland.

Ik heb dan ook, en ik meen te recht, de beteekenis der rede van den geachten afgevaardigde indertijd niet onderschat.

En nu bevreedt het mij eenigszins, dat de geachte afgevaardigde de beteekenis van zijn rede lager aanslaat, dan ik het doe. In die omstandigheden vind ik nochtans geen aanleiding, omdat ik meen op den goeden weg te zijn, om de Commissie voor de economische politiek er buiten te laten en mij te beperken tot de lichamen, die de geachte afgevaardigde in de vierde vraag heeft genoemd. De geachte afgevaardigde is, en dat verheugt mij, zelf lid van de Commissie voor de economische politiek en zal dus gelegenheid hebben om in die commissie van zijn wel gefundeerde meening te doen blijken. Dit wil ik den geachten afgevaardigde wel toezeggen, dat wanneer de Commissie voor de economische politiek over dit vraagstuk zal zijn gehoord, uitgemaakt zal worden of andere lichamen, en dan de door den geachten afgevaardigde in de eerste plaats genoemde, in aanmerking zullen komen om gehoord te worden.

Ik kom thans tot de vijfde vraag, waarbij de geachte afgevaardigde mij vraagt of de Regeering bereid is bij iedere werkverschaffing een orgaan te scheppen, waarmede de vertegenwoordigers der plaatselijke vereenigingen, die tot de te werk gestelde arbeiders behooren, grieven en dergelijke kunnen bespreken en een eventuele oplossing regelen. Naar mijn oordeel bestaat er op het oogenblik reeds voldoende gelegenheid om klachten, grieven en wenschen ter kennis van de betrokken autoriteiten te brengen. Betreft het een gemeentelijke werkverschaffing, dan kan de klagende arbeider zich in eerste instantie wenden tot het gemeentebestuur. Vindt hij daar geen voldoende gehoor, of wenscht hij dat, om welke reden ook, niet te doen, dan kan hij zich rechtstreeks wenden tot den Minister of tot de zogenoemde contactcommissie uit de landarbeidersbonden, waarmede mijn Departement in geregeld overleg staat. Betreft het een Rijkswerkverschaffing, dan kan de arbeider zich wenden tot den Rijksinspecteur, en zoewel in Drenthe als in Groningen is zulk een inspecteur aanwezig, terwijl waarschijnlijk ook spoedig door mij een in Friesland zal worden benoemd. De bestaande regeling bevordert eenheid van beleid, terwijl, als er voor iedere werkverschaffing een orgaan wordt ingesteld, die eenheid spoedig zoek zal zijn. Ik stel er prijs op te verklaren, dat de aanvankelijke resultaten, verkregen ingevolge overleg met de door mij genoemde contactcommissie, bevredigend zijn. Zoo is bijv. ten aanzien van de geleidelijke tijdelijke inkrimping van de werkverschaffing in de provincie Drenthe voor den aantaanden zomer, overeenkomstig met de contactcommissie, gevormd uit de vertegenwoordigers van de landarbeidersbonden, verkregen, een naar ik meen inderdaad niet ongunstig en verheugend resultaat.

Ik kom thans tot de zesde vraag:

„Is de Regeering bereid de bepaling, dat uit één gezin niet meer dan één man kan worden te werk gesteld, op te heffen?”

De vraag, die de geachte afgevaardigde hier stelt, is niet

(Minister Ruys de Beerenbrouck.)

voor den eersten keer gehoord in het Parlement, misschien niet hier, maar in ieder geval aan den overkant van het Binnenhof. Ik heb gemeend aan dezen aandrang, om meer dan één persoon uit één gezin bij de werkverschaffing te werk te stellen, niet te kunnen en niet te mogen voldoen. Het hoofdargument van hen, die van oordeel zijn, dat uit één gezin meer dan één persoon bij de werkverschaffing te werk moet worden gesteld, is, dat de jonge menschen, die niet bij de werkverschaffing geplaatst worden, tot regelmatig en voortdurend leegloopen worden gedwongen. Die jongelieden zouden daardoor het werken afleeren en er zou een groote groep jonge menschen ontstaan, die geen arbeid verstaan en het arbeiden hebben verleerd. In dezen zin heeft ook de geachte afgevaardigde bij de behandeling van de begroting gesproken.

Ik geef gaarne toe, dat, indien dit vraagstuk alleen werd besproken en bezien van het standpunt, dat ik zoeven heb geschetst, de bepaling ongetwijfeld of nimmer in het leven zou zijn geroepen of reeds lang zou zijn opgeheven, maar, zooals bij ieder vraagstuk het geval is, heeft ook dit meer dan ééne zijde. De Regeering heeft steeds de besliste meening gehuldigd, dat emigratie van de jongelieden beslist noodzakelijk is. Het staat toch vast, dat in de groote centra van werkloosheid, en ik denk hier vooral aan de noordelijke provinciën, een blijvend bestaan voor allen, die daar wonen, niet is te vinden. Daarom is emigratie, hetzij naar het binnenland, naar andere deelen van ons land, hetzij naar het buitenland, beslist noodzakelijk. Ik geloof, dat de geachte afgevaardigde mij dat zal toestemmen. Indien men nu de ongehuwde jongelieden bij de werkverschaffing plaatste, kwam er van de binnenlandsche en buitenlandsche emigratie volstrekt niets terecht. Men blijft dan bij de werkverschaffing en werd men ten slotte daar weggenomen en gedwongen naar elders te gaan, dan vrees ik, dat er een lijdelijk verzet zou ontstaan, zóó groot, dat er van een te werk stellen elders niets terecht zou komen.

De bepaling: uit één gezin één persoon, is reeds van ouden datum. Toen deze aangelegenheid ressorteerde onder het Departement van Arbeid, werd zij daar reeds toegepast. De lust tot emigratie, ik heb het bij andere gelegenheid reeds gezegd, en wil daar even op terugkomen, is in sommige deelen van ons land tot het nulpunt gedaald.

Ik zeide, Mijnheer de Voorzitter, dat ik daar vroeger ook over gesproken had en daarom wil ik even aanhalen, wat ik 3 Maart 1925 in de Tweede Kamer heb gezegd aangaande dit punt:

„Nu is het merkwaardig, dat in Drenthe bij een niet gering gedeelte der bevolking weinig lust is om te emigreren. Ik zal daarvan een voorbeeld geven. Een dezer dagen is bij de arbeidsbemiddeling in Emmen een aanvraag binnengekomen voor honderd arbeiders voor landbouwwerkzaamheden in den Elzas, en dat wel op voorwaarden, die den Rijksdienst voor de arbeidsbemiddeling aannemelijk voorkwamen. Ondanks alle pogingen, door de arbeidsbeurs in Emmen aangewend, om onder de werkloze jongemannen gegadigden hiervoor te vinden, is het resultaat vrijwel nihil geweest.”

En nog eens, Mijnheer de Voorzitter, zonder emigratie, binnenlandsche of buitenlandsche, komen wij er in de drie noordelijke provincies niet en daarom is naar het oordeel der Regeering iedere maatregel, welke deze emigratie tegenhoudt, uit den boeze en wordt zij door de Regeering, behoudens tegenargumenten natuurlijk, die zouden aantoonen, dat de bezwaren groter zijn dan de voordeelen, niet genomen.

Nu is er nog een ander argument, Mijnheer de Voorzitter! Op dit oogenblik kost het de allergrootste moeite om voldoende werkgelegenheid te vinden, alleen voor de hoofden van gezinnen en daarmede gelijkgestelden, de kostwinners. Die moeite bestaat reeds lang en wordt voortdurend groter. Op steeds verderen afstand moet het werk worden gezocht, waardoor de kosten stijgen en tal van andere bezwaren, o. a. gedwongen huisvesting in keten, ontstaan.

Ik moge den geachten afgevaardigde herinneren aan hetgeen hij zelf op 11 Maart 1925 hier in de Kamer heeft ge-

zegd, nl. dat het karakter van de werkverschaffing thans medebrengt dat, waar zij is opgezet als middel om oogenblikkelijken nood te lenigen, de jongelui buiten de werkverschaffing worden gehouden, want in een gezin, waarvan de vader in de werkverschaffing is, wordt een zoon niet in de werkverschaffing opgenomen.

Mijnheer de Voorzitter! Zoolang de werkverschaffing in karakter niet is veranderd, kunnen de jongelui — dat zal men mij toch moeten toegeven — niet bij de werkverschaffing worden geplaatst.

Intusschen schijnt het mij niet kwaad toe, bij deze gelegenheid in verband met de interpellatie, vooral nu de geachte afgevaardigde in sombere kleuren schilderde de toestanden in de noordelijke provinciën, eenige mededeeling te doen over de loonen bij de werkverschaffing. Ik meen, dat het goed is, dat ook de Kamer eens weet, welke loonen in verschillende deelen des lands bij de werkverschaffing worden betaald en men moet dan die loonen vergelijken met de loonen, die betaald worden in de particuliere bedrijven in diezelfde deelen van ons land.

Bij het Oranjekanaal, waarbij in de maanden Januari en Februari 1925 circa 540 man geregeld werkten, waren gemiddeld de uurloonen, over al de arbeiders omgeslagen, in de achtereenvolgende weken resp. 29, 29, 30, 30, 30, 31, 30½ en 31 cent.

De hoogste uurloonen, die de beste ploegen in die weken haalden, waren hooger; zij bedroegen 39, 36, 44, 40, 39, 38, 38 en 37 cent.

Om een overzicht te geven van het geheel zal ik ook de laagste loonen noemen. De slechtste ploeg verdiende in die weken resp. 22½, 20, 23, 20, 27, 27, 27 en 27 cent.

Bij het kanaal Beilen—Nieuweroord, waar in de maanden Januari en Februari 1925 omstreeks 780 man werkten, waren de gemiddelde loonen 44,6, 43,5, 42,1, 42,9, 39, 44, 42,6 en 42,2 ct.; de hoogste loonen bedroegen respectievelijk 53,3, 56,6, 47,4, 48, 45,3, 58,3, 47,5 en 53,5 ct., terwijl de laagste loonen waren 31,8, 36,3, 35,8, 37,2, 21,5, 21, 33 en 31,8 ct. Bij de beoordeeling van de looncijfers bij dit laatste kanaal moet hiermee rekening worden gehouden, dat de arbeiders op eigen kosten voor de voeding en de verwarming in de keten moeten zorgen, waarvoor, zeer ruim gerekend, 10 cent per uur kan worden berekend. Ten einde dus een zuivere vergelijking te verkrijgen met andere werken, dienen de laatste loonen met 10 cent te worden verlaagd.

In de derde plaats het kanaal Coevorden—Ane, waarbij in de maanden Januari en Februari 1925 omstreeks 200 man werkten, waren de gemiddelde loonen 30,5, 30,7, 30,4, 30,1, 30,5, 31, 31 en 30,5 ct.; de hoogste: 32,8, 33,2, 32,2, 31,4, 31,8, 33, 32,4 en 31,4 ct.; de laagste: 26,2, 26,3, 25,7, 25,8, 26, 25,8, 24,2 en 25,7 ct.

Ik zou nog een paar andere kanaalwerken kunnen noemen, maar om niet eentonig te zijn, zal ik dat nalaten. Mijn conclusie is, dat, wanneer men in het oog houdt, dat de werkverschaffing is een middel om de menschen een zoo kort mogelijke tijd aan het werk te houden, met de bedoeling hun een behoorlijk loon te geven, maar tevens met de bedoeling om niet bij hen den prikkel te doen verdwijnen om zoo spoedig mogelijk de werkverschaffing te verlaten en in het vrije bedrijf terug te keeren, de werkverschaffing in de noordelijke provinciën aan behoorlijke eischen voldoet. Ik wil natuurlijk niet zeggen, dat er geen veranderingen, vooral kleine, kunnen worden tot stand gebracht; dat is in den laatsten tijd al gebeurd en wanneer grieven te mijner kennis worden gebracht, die na onderzoek juist blijken te zijn, dan heb ik in het verleden daarmede rekening gehouden en ik zal dit ook in de toekomst doen. Men moet echter niet uit het oog verliezen, dat het een noodtoestand is en dat men moet zorgen, dat die niet wordt veranderd in een permanenten. De menschen moeten er zelf belang bij hebben om hoe eerder hoe beter in het vrije bedrijf terug te keeren.

Mijnheer de Voorzitter! Ik meen hiermede de vragen van den geachten interpellant voldoende beantwoord te hebben.

42ste VERGADERING. — 30 APRIL 1925.

Interpellatie-Stenhuis.

De heer Stenhuis: Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van het door den Minister gezegde, wensch ik nog eenige opmerkingen te maken. De Minister heeft allereerst gezegd, dat er bij de gemeenten, waarin de Rijksregeling in werking was, geen sprake was van afvoering. Dit heb ik ook niet beweerd. Ik heb alleen gesproken over de gemeenten, waarin de Rijksregeling niet van toepassing is. Ik heb gevraagd, of de Regeering bereid was om maatregelen te nemen, dat daar de Rijksregeling zou komen.

Ik kan niet deelen het standpunt van den Minister, waar deze zegt: dat de gemeentebesturen het zelf het beste weten en daarom ook vrij moeten zijn. Op die vrijheid stellen de gemeentebesturen geen bijzonderen prijs. Zij zijn gaarne bereid om in samenwerking met de Regeering een steunregeling tot stand te brengen. Wanneer zij in die steunregeling wijziging brengen, is dat niet uit principieele, maar uit financieele overwegingen.

Mijnheer de Voorzitter! Er is van de zijde der gemeentebesturen in de afgelopen jaren herhaaldelijk aangedrongen op een steunregeling van gemeente en Regeering samen, maar juist van de zijde der Regeering is de politiek gevoerd om de quaestie van den steun zooveel mogelijk aan de gemeente over te laten. Het gevolg is, dat het op de gemeenten te zwaar gaat drukken en dat deze, door de financieele lasten, die zij te dragen hebben, komen tot allerlei maatregelen, die even zoovele verslechtingen van de steunregeling beteekenen.

De bedoeling van mijn vraag nu was: is de Regeering bereid om zich met die gemeenten in verbinding te stellen, zoodat er geen sprake meer zal zijn van verslechtingen? Wanneer de Minister nu misschien zegt, dat dit de taak van de gemeenten is, dan is dat misschien wel een schoone Staatsrechtelijke theorie, maar daarmede maakt de Regeering zich dan af van de quaestie van de steunregeling van werklozen in tal van industriële centra van ons land.

Mijnheer de Voorzitter! Nu is door den Minister betwijfeld, of verwijzing naar de arbbesturen beteekent het stooten van de werklozen in het moeras van het pauperisme. Maar Mijnheer de Voorzitter! Het moet toch wel demoraliseerend werken, wanneer valide arbeiders naar de armenzorg verwezen worden. Zoolang zij nog anders behandeld worden dan armlastigen, heeft dit ten gevolge, dat hun gevoel van eigenwaarde minder zinkt dan wanneer zij bij armenzorg terecht komen.

Voor zoover mijn ervaring gaat, weet ik, dat het gesteund worden door het arbbestuur deprimeerend op de menschen werkt, moedeloosheid veroorzaakt en in veel sterker mate dan andere steunregelingen de energie doodt. De Regeering mag dus niet zeggen, dat de gemeenten de aangewezen organen zijn om daarvoor te zorgen. Wanneer bepaalde gemeenten door den langen duur van de werkloosheid en door het groote aantal werklozen niet in staat zijn om de steunregeling te handhaven, dan is het de plicht van de Regeering om die gemeenten bij te springen. Weigering van de Regeering om dat te doen, is ongeoorloofd.

Nu heeft de Minister geciteerd een artikel, dat ik in *Het Volk* heb geschreven. Natuurlijk, ik heb ook niet gevraagd: is u reeds klaar, maar is er reeds een beslissing genomen; dat wil dus zeggen, dat de Minister weet in welke richting hij denkt te gaan. Ik weet heel goed, dat als men vandaag een beslissing neemt om iets te doen, het nog maanden duurt voor alles gesmeerd loopt.

Nu heeft de Minister verder gezegd, dat deze quaestie behandeld moet worden in de Commissie voor Economische Politiek. Ik zou naar aanleiding daarvan den Minister willen vragen, of het de bedoeling is, dat, voordat het in deze commissie behandeld zal worden, het naar eenige professoren in de economie zal gaan om prae-advies.

Ik wil er op wijzen, dat dit mij eenigszins doet denken aan een kapstok. Wanneer ik dat zoo hoor, komt onwillekeurig uit de nevelen een kapstok voor mijn oog te voorschijn. Ik meen toch, dat de organen, die ik heb genoemd, uit een oognpunt van welvaarts-politiek wel bevoegd zijn om deze zaak te beoordeelen. De Nijverheidsraad, waarin de industrie van Nederland in ruime mate is vertegenwoordigd,

is toch wel capabel om de economische zijde van het vraagstuk te belichten. Ik meen, dat de Commissie voor Economische Politiek, een lichaam, dat wel een zeer weidschen naam heeft, maar gedurende zijn bestaan slechts 2 of 3 maal bijeengekomen is, niet al te ernstig moet worden beschouwd. Ik heb een aantal leden van deze commissie gesproken, maar deze vroegen mij: ben ik dan wel lid, weet u dat wel zeker? Zoo is ongeveer de opvatting van die commissie. Uit den aard der zaak hebben wij op ons bureau een lijst van de namen van de leden van deze commissie, maar de leden van de commissie, die ik er over sprak, zeiden mij: vergist u zich niet, ben ik nog wel lid? Toch zijn er de laatste jaren wel eens enkele economische vragen aan de orde geweest.

Ik heb dus zoo het gevoelen, dat als deze zaak naar de Commissie voor Economische Politiek gaat, een schitterende kapstok gevonden is en dat het, in plaats van de zaak te bespoedigen, integendeel een middel zal worden om de zaak te traineeren. Ik moet er daarom ernstig op aandringen de volgorde om te keeren en de zaak direct te verwijzen naar de lichamen, die ik genoemd heb. Wanneer de Regeering dan behoefte mocht gevoelen bovendien het advies van de Commissie voor Economische Politiek te vernemen, kan dat te gelijk gebeuren, onder mededeeling, dat gevraagd wordt advies binnen een bepaalden tijd, omdat ook reeds andere lichamen er over adviseerden.

De Minister heeft er op gewezen, dat ik zelf lid ben van deze commissie. Ik ben natuurlijk zeer vereerd, dat ik daardoor in staat ben met economen van naam van gedachte te wisselen, maar geloof toch, dat de organen, die ik heb genoemd, méér geschikt zijn.

Nu de quaestie van de grieven en klachten. De Minister meent — daarop kwam dat gedeelte van zijn betoeg neer — dat het op het oogenblik voortreffelijk geregeld is. Ik wil toch op enkele bezwaren wijzen. Bij de werkverschaffing, zooals deze thans is geregeld, stuit men herhaaldelijk op allerlei moeilijkheden. Bij het graven van een kanaal bijv. is een gedeelte aangenomen voor zooveel per M³. Dan stuit men echter op een samenstelling van den grond, waarop men niet gerekend heeft. Dan moet er een orgaan zijn, waarmede de betrokken groep arbeiders kan spreken over een wijziging van het contract. Nu hebben de bazen geen bevoegdheid en moet de lange bureaucratische weg gevolgd worden, waardoor men onnoodig ontevredenheid en onrust kweekt.

Ik meen dat de bazen — zij zijn toch deskundigen — een zekere bevoegdheid moeten hebben, als een geval zich voordoet, dat ter plaatse bij het werk een beslissing moet worden genomen. De Minister vreest, dat daardoor de eenheid in gevaar zou worden gebracht, maar ik wijs er dan op, dat bij een werkverschaffing van den aard als ik wensch, in verschillende deelen, die eenheid toch niet sterk kan zijn. Er kunnen enkele algemeene regelen wezen, maar men moet bij graafwerk bijv. rekening houden met de samenstelling van den grond: of het zandgrond of klei-aarde of ertshoudende grond is, maakt een groot verschil. Ik meen dus, dat die eenheid van beheer geen beletsel mag zijn om te komen tot de stichting van de werkverschaffing ter plaatse, waarbij de vertegenwoordigers van de vakverenigingen kunnen praten over de dingen die moeten worden gedaan.

Nu een enkel woord over de quaestie van de tewerkstelling van meer dan één persoon uit een gezin.

De Minister heeft zijn meening gemotiveerd op tweeërlei grond: 1. dat daardoor de emigratie zou worden belemmerd, en 2. dat er onvoldoende werkverschaffingsobjecten zijn.

Dit laatste argument kan ik niet deelen, omdat ik meen dat er voldoende objecten zijn. Ik heb er enkele aangewezen, en in het adres van den Werkloosheidsraad worden er ook gecomm. Zegt men, dat er geen voldoende plaats is, dan vraag ik: is dat wel juist? Men kan à priori stellen: de werkverschaffing moet zich binnen die of die grenzen beperken, maar men kan niet zeggen: er is geen plaats, er zijn geen voldoende objecten voor werkverschaffing.

Wat de quaestie van de emigratie betreft, ik voor mij ben van oordeel dat een paar jaar lang en in bepaalde gevallen misschien nog langer op dien leeftijd niets doen slechts na-

(Stenhuis e. a.)

deelig is voor de betrokkenen. Wanneer die jongelui zich aanpassen aan het nietsdoen en er komt dan een aanbod om naar de een of andere streek te gaan, dan geloof ik, dat de tegenzin veel grooter zal zijn dan wanneer zij voortgaan met graafwerk, kanalen graven enz. Ik geloof dus dat wat de Minister aanvoert, niet pleit tegen de tewerkstelling van die jongens, die komen uit een gezin, waarvan de vader te werk gesteld is, maar er vóór.

Ik meen, dat wij aan de buitenlandsche emigratie nog niet toe zijn en dat er in het binnenland voldoende geëmigreerd kan worden wanneer dat maar organisatorisch gebeurt, maar dat duurt nog wel een jaar, ook al pakt men goed georganiseerd aan.

Ik zou het betreuren wanneer die jonge arbeiders na een jaar, ook na de veencampagne, weer zouden leeglopen, want ik geloof niet, dat dat een verplaatsing over een jaar ten goede zou komen, wel bemoeilijken. Er bestaat al een geweldig bezwaar tegen.

De voorstelling is gewekt, het *Handelsblad* is daarmee begonnen en de revolutionnaire pers heeft dat overgenomen, dat door mij zou zijn gezegd, dat men hen bij de kraag moest pakken en dat men hen er dan wel heen zou krijgen. De Minister, wiens beschouwingen niet zoo ver van de mijne zouden afstaan, zou dat niet hebben bestreden.

Iets dergelijks is hier niet gezegd. Wij zullen het voorloopig moeten hebben van de propaganda en wanneer dan de jongelieden te werk gesteld worden, zoodat zij weer werken gewend zijn, geloof ik, dat wij een onafzienbare uitbreiding van werkgelegenheid in de verschillende deelen van ons land kunnen hebben zonder dat wij moeite zullen hebben de betrokken arbeiders te emigreren.

De Minister heeft ook gesproken over de loonen. Ik heb straks alleen gesproken over de gegarandeerde minimumloonen. Dat maakt een groot verschil. Ik geloof ook, dat een vergelijking tusschen de loonen bij het kanaalgraven en die in het particuliere landbouwbedrijf niet opgaat, want in geen enkele streek van ons land werken kanaalgravers tegen een loon als in het landbouwbedrijf wordt betaald, want het kanaalgraven is extra zwaar werk en wordt beter betaald dan het werk in den landbouw. Wanneer men die loonen wil vergelijken met die in het particulier bedrijf, moet men een object zoeken van gelijksoortigen arbeid, en een vergelijking daarmee doet zien, dat de loonen aan den lagen kant zijn.

Ik kan de methode, die gevolgd is, niet bewonderen en heb er tegen gewaarschuwd, maar in het algemeen kan ik den gestelden eisch van een uurloon van 35 cent volkomen redelijk noemen. Ik meen, dat zulks bereikt kan worden door ongelimiteerd akkoordwerk, maar dat er daarnaast voor die groepen arbeiders, die voorloopig geen uitzicht hebben in hun eigen vak te werk te worden gesteld en die nu arbeid moeten verrichten waaraan zij niet gewoon zijn en waaraan zij zich in langen tijd moeten aanpassen, een gegarandeerd minimum uurloon moet zijn of wel een hogere trainingsbijslag.

De heer **Haazevoet**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil slechts een kort woord over deze materie zeggen, omdat het hier betreft, zooals de Minister te recht heeft opgemerkt, meer een zaak van algemeene welvaarts-politiek dan wel van werkloozenzorg en ik heb mij voorbehouden straks na de verkiezingen, niet daarvóór, de Regeering bij de algemeene beschouwingen te interpellieren ten opzichte van dit vraagstuk, want de werkloozenzorg in het algemeen is niet een zaak van het Departement van Binnenlandsche Zaken en Landbouw, maar van vele andere Departementen en de behandeling van dit onderwerp behoort dus meer speciaal bij de algemeene beschouwingen over de Staatsbegroting. Voor zoover deze aangelegenheid is een quaestie van ongeschoolde arbeiders, is het voor een groot deel een zaak van het Departement van Onderwijs, want het is eigenaardig, dat in het Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek bij elk overzicht van den stand der arbeidsmarkt steeds bijna permanent de klacht is, dat in vele vakken nog behoefte is aan geschoolde arbeiders, terwijl er een groot overcompleet is aan

(Haazevoet.)

ongeschoolde arbeiders. Wij hebben dus bij de bestrijding der werkloosheid wel degelijk vakontwikkeling en vakonderwijs in oogenschouw te nemen.

Werkverruiming is vooral een zaak van algemeene welvaarts-politiek, van tariefspolitiek, die het Departement van Financiën aangaat en grootendeels is een zaak van bescherming der industrie.

Aanleg van kanalen, droogmaking van plassen, aanleg van wegen behoort tot het Departement van Waterstaat. De eigenlijke werkloosheidsverzekering, de arbeidsbemiddeling en ook de werkverschaffing behooren bij het Departement van Arbeid, Handel en Nijverheid, zoodat — ik merk dit terloops op — ik eigenlijk geen plaats zie voor het Departement van Binnenlandsche Zaken bij de behandeling van dit vraagstuk.

Ik heb reeds bij een vroegere gelegenheid, aan de overzijde van het Binnenhof, tot dezen Minister gezegd, en ik herhaal het thans, dat ik met groot leedwezen gezien heb, dat een belangrijk deel der werkloozenzorg — om mij daartoe nu speciaal te bepalen — een zaak is geworden van Binnenlandsche Zaken en daardoor meer en meer is verlopen tot een zaak van armenzorg.

Er zijn tal van uitingen, die er op wijzen, dat werkverschaffing en werkloosheidsverzekering niet meer behandeld worden van uit het beginsel van sociale voorzorg, maar uitsluitend bezien worden door den bril van armenzorg.

Ik neem bijv. de uitschakeling van de ongeschoolde arbeiders, waarover de geachte interpellant heeft gesproken, uit de ondersteuning, waardoor zij onttrokken worden aan het toezicht en den invloed van de eenige organen, die bevoegd zijn om met kennis van zaken te oordeelen, de vakverenigingen. Hier is dus een element van armenzorg in de zaak gebracht.

De overheveling van de verzekerde „uitgetrokken” van de werkloozenkassen arbeiders naar armenzorg, lijkt mij buitengewoon noodlottig, en ik sluit mij in dit opzicht volkomen aan bij hetgeen de heer Stenhuis heeft opgemerkt.

Armenzorg doet de menschen tot paupertisme vervallen. Hij is niet de eerste, die dit gezegd heeft, en hij heeft het ook niet vandaag voor het eerst gezegd, doch reeds vele malen vroeger, en het is ook gezegd door anderen en herhaaldelijk in den Nederlandschen Werkloozenraad werd gewaarschuwd door de leiders der vakverenigingen tegen den funesten invloed in de toekomst van het gelijkstellen van valide arbeiders, die altijd gewend zijn geweest voor hun dagelijksch brood te werken, en die door de crisisomstandigheden niet in staat zijn om in het onderhoud van hun gezin te voorzien, met menschen, die gewoon zijn op armenzorg te leunen. Dat werkt zoo demoraliseerend, ik heb daarvan uit mijn praktijk sinds 1896 zulke ernstige waarschuwendende voorbeelden gezien, dat ik met grooten schrik en huivering altijd gestaan heb tegen het brengen van valide arbeiders onder armenzorg.

Een uiting daarvan is ook het inschakelen der gemeenten in dit vraagstuk. Ik geloof, dat het veel verstandiger zou zijn als de geheele bestrijding der werkloosheid, als: verzekering, arbeidsbemiddeling, werkverschaffing enz., gecentraliseerd georganiseerd zou zijn.

Het inschakelen van de gemeenten, die in dit opzicht geen andere dan een controleerende taak moest hebben in deze, heeft sterk bevorderd het karakter van armenzorg op den voorgrond te dringen. Wij hebben het het eerst met voortgezette werkloosheidsuitkeering gehad, die naar Binnenlandsche Zaken is gegaan; toen is de werkverschaffing getrokken onder den invloed van het Departement van Binnenlandsche Zaken. Deze geschikte aangelegenheid voor sociale voorzorg is toen tot mijn spijt geworden een zaak van armenzorg. Als de Minister blijft staan op het standpunt, dat uit één gezin slechts één man bij de werkverschaffing kan geplaatst worden, dan is daarmee aangegeven, dat deze als een zaak van armenzorg wordt beschouwd; beschouwt men de werkverschaffing als een zaak van sociale voorzorg, dan kan men onmogelijk op dat standpunt blijven staan.

Ik zal niet in bijzonderheden treden wat betreft de loonen, maar als we hooren, dat bij zwaar kanaalwerk, waarbij voor

(Haazevoet e. a.)

een groot deel vakmensen werken, een uurloon wordt gegeven van 21—46 cent, waarvan nog 10 cent moet worden afgetrokken voor eigen onderhoud, dan vraag ik mij toch af, of een dergelijk loon voor hoofden van gezinnen niet het karakter van armenzorg draagt en of hier in ruil voor eenigen arbeid hier niet een soort van bedeeling wordt gegeven. Het spijt mij, dat dit zoo is; ik heb echter geen enkele reden om een zwenking te verwachten op dit punt. Ik zal het dus hierbij laten om af te wachten of misschien eenig resultaat te bereiken is bij de algemeene beschouwingen over de Staatsbegroting voor 1926. Echter wil ik nadrukkelijk en met klem als mijn overtuiging zeggen, dat de beide Kamers der Staten-Generaal in deze niets vermogen, als de Vakcentralen niet diligent zijn en in Werkloosheidsraad en in andere colleges niet voortdurend op de bres blijven om het karakter van de werkloosheidsbestrijding te beschermen.

De vergadering wordt voor een half uur geschorst, daarna hervat en de beraadslaging voortgezet.

De heer Verkouteren: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil beginnen met hulde te brengen aan den heer Stenhuis voor de werkelijk uiterst gematigde en kalme wijze, waarop hij zijn interpellatie heeft gehouden. Ik ben het niet geheel met hem eens, maar zal trachten hem op dat punt na te volgen, waar ik hem wil wederleggen.

In de eerste plaats dan wil ik hem er op wijzen, dat werkloosheid niet altijd een nadeel is voor de maatschappij. Stel eens, dat de rechters, de politie, de gevangenisambtenaren, leger en vloot, de geneesheeren niet veel te doen en dat de tappers niets om handen hadden, dan zou dat een groote zegen zijn. Men moet er ook niet te zeer den nadruk op leggen, dat de Staat altijd professioneelen arbeid moet verschaffen. Hoe is dat bijv. mogelijk bij doodgravers en aansprekers, wanneer er in hun vak werkloosheid heerscht? Om tijd te besparen, doe ik hier en daar slechts een greep.

Dan moet ik ook nog eens aan den heer Stenhuis vragen, of het zoo slechts zou zijn geweest, indien hij verleden jaar in Twente een beetje werkloos was geweest. Is er niet veel werkloosheid gekomen, omdat de geachte afgevaardigde te veel werkzaamheid ontwikkelde? Indien de demagogen eens werkloos bleven, zou dit al dadelijk veel werkloosheid doen vervallen.

In de tweede plaats wensch ik op te komen tegen het systeem van „recht op arbeid". De heer Stenhuis heeft dit wel niet uitdrukkelijk gesteld, maar scheen er toch van uit te gaan. In 1848 stond in de Fransche Grondwet: „droit à l'existence par le travail". Men had toen niet alleen recht op arbeid, maar ook op arbeid van welken men behoorlijk leven kon, maar dat: „behoorlijk" is natuurlijk zeer betrekkelijk. Men heeft toen de ateliers nationaux gehad, waar dat principe tot veel misbruik aanleiding heeft gegeven, daar het „par le travail" wel eens vergeten werd.

Wat de immigratie betreft, de menschen willen dikwijls niet eens uit hun provincie, hun gemeente weggaan. Er is mij gezegd, dat men van de dochters van de werklooze menschen in Drenthe behoorlijke dienstboden tracht te maken, maar zij willen niet eens haar gemeente verlaten. Waarom echter kan een Nederlander niet doen, wat duizenden Italianen doen, die geheel Europa doortrekken? Men ontmoet overal Italiaansche arbeiders, evenals Duitsche. Vroeger waren onze jongens niet zoo hokvast en aan moeder's pappot gehecht. Zij waren door geheel Europa bekend. Ook nu nog zijn reisverhalen een zeer geliefde lectuur. Visschers in Huizen hebben mij ook eens verteld, dat velen van hen des winters Duitsch leerden bij den schoolmeester en dan gingen zij in het voorjaar langs de hotels in de Rijnstreek om vischleveringscontracten af te sluiten.

Wat de soort van arbeid betreft, de Staat moet zooveel mogelijk zorgen voor arbeid, die voor de werkloozen geschikt is, maar wanneer dat niet kan, moet men niet al te kieskeurig zijn. Ik wil niet zeggen, dat men Napoleon moet navolgen, die de jongelui — waarvoor de heer Stenhuis zoo bang is, dat ze geen werk zullen hebben — in het leger stopte. Aan den anderen kant echter moet de arbeider, wanneer de Staat behoefte heeft aan arbeiders, niet al te veel vragen: wat wil ik

(Verkouteren.)

zelf? Ik kan mij ook niet vereenigen met al die eischen over het loon. Ik stel mij zoo voor, dat, als men werkloos is en men heeft niets, men blijde is, als er wat te verdienen valt. Ik kan mij nog herinneren, dat, toen de werkverschaffing nog geen Staatszorg was, in Amsterdam, bij het ophoogen der terreinen voor het Wilhelminagasthuis, loonen werden betaald van f 5 en f 6, en dat de menschen daarop trouwden. Er waren toen ook menschen, die maar f 4,50 verdienden en die bedankten hun patroon, want ze konden als werklooze meer krijgen.

Nu wil ik dadelijk op den voorgrond stellen, dat de Overheid geen misbruik mag maken van het ongeluk van deze menschen, zij mag ze niet exploiteeren, maar aan den anderen kant mogen die menschen ook geen te hooge eischen stellen. Wanneer ze iets minder verdienen dan een ander, die toevallig wel werk heeft, mogen ze dat niet weigeren, maar zijn zij verplicht het aan te nemen. Alles moet natuurlijk met veel tact gebeuren, maar men moet niet alles precies uitrekenen. Er mag geen deloyale concurrentie met de vrije bedrijven uit ontstaan, maar vooral bij ongeschoolde arbeiders is dat gevaar niet zoo groot.

Zoo beschouw ik ook den arbeid van meerdere leden van één gezin. Ik vind het zeer juist, dat de Regeering op het standpunt staat, dat zij zegt: er is geen werk te veel, en wanneer nu de vader alleen het geheele gezin desnoods kan onderhouden, kan ik niet ook nog eens een kind wat laten verdienen. Anders krijgt het eene gezin te veel en het andere niets.

Wanneer die menschen niet zoo bang waren om te werken, konden ze altijd wel wat verdienen, wanneer ze maar voor minder loon wilden werken, desnoods ook in het buitenland. Er is overal werk genoeg en daarom treft het mij, dat men aan den eenen kant heeft de arbeiders, die werk vragen, en aan den anderen kant zooveel werk, dat om arbeiders vraagt. Neemt bijv. den dienstbodennood. Men moet niet uitsluitend denken aan de industriearbeiders, er is overal werkloosheid, wij geven geen privilege aan de arbeiders in de industrie. Alle menschen, die geen werk kunnen krijgen, zijn voor ons gelijk. In het noorden van Frankrijk is werk, in Suriname huilt men om arbeiders en daar is het klimaat zóó, dat men er behoorlijk kan leven. Zoo zijn er zooveel gevallen, waarin de velden wit zijn om te oogsten, maar waar zijn de arbeiders?

Wanneer men op den voorgrond stelt: er is gebrek aan arbeid, mag ik op den voorgrond stellen, dat er ook veel gebrek is aan arbeiders.

Daarbij komt nog, dat dikwijls het werk wordt vergooid. Ik kan mij niet voorstellen, dat de menschen, die nu zoo opkomen voor de werkloozen en voor het lot van deze menschen, soms zoo roekeloos medewerken om stakingen te organiseeren en het werk dat er was, weg te gooien. Vroeger, na de typografenstaking te Amsterdam, werd veel in het buitenland gedrukt. Toen in Engeland staking was onder de typografen, kwam het werk naar Holland, toen men hier staakte, ging het werk naar Duitschland.

Men heeft wel eens gezegd: eigen schuld of niet, doet er niets toe. Ik heb een bekend sociaal-democraat uit Rotterdam — ik mag zijn naam nu wel noemen: wijlen den heer Spiekman — op een vergadering hooren zeggen: het doet er niets toe, of iemand arm is door eigen schuld of niet, als gij in zijn geval waart geweest, zoudt gij misschien nog veel slechter zijn geworden, men moet zich nog verwonderen, dat die man zoo weinig diep gezonken is, en of hij steun verdient, al of niet, en hoeveel, moogt gij niet beslissen en ook de Overheid niet, maar dat beslist hij zelf; hij heeft maar een brief te schrijven aan den burgemeester en die moet dan zorgen dat hij het noodige thuis krijgt, want het doet zijn hart zoo zeer, om op een armenkantoor aan een loketje te moeten staan. Ik houd echter nog vast aan het oude denkbeeld, dat men alleen steunt die werkloozen, die dat zonder eigen schuld geworden zijn, menschen die werkelijk steun verdienen.

Ik denk hier bijv. aan de zgn. „sympathie-stakingen" of die stakingen, die als een soort krachtmeting beschouwd worden, om te laten zien, wat de arbeiders kunnen. Ik zie niet in, dat de Staat eenige verplichting heeft om in zoo'n

(Verkouteren e. a.)

geval te helpen. Ook vind ik het niet zoo slecht, dat men de menschen stuurt naar armenzorg. Die armenzorg wordt nu dikwijls veel te veel gecamoufleerd. Ik kwam onlangs nog langs een kantoor waar vroeger de stadsarmenzorg was gevestigd; daar stond nu: „Sociale Voorzorg” of iets dergelijks. Men had de armenzorg dus eenvoudig weggemaakt, want met armenzorg willen de heeren niets meer te doen hebben. Natuurlijk moet men die zaak met de noodige kiescheheid behandelen; ik ben zelf jarenlang diaken geweest en ik kan verklaren, dat de wijze, waarop de menschen behandeld werden, niets te wenschen overliet, maar men moet er zich dan ook niet voor schamen en het kind bij zijn naam noemen. Het werd vroeger altijd als een philanthropie beschouwd, wanneer er werk werd verschaft.

Indertijd moest ook ieder gilde zorgen voor zijn eigen werklozen. Wij hebben nu de gilden niet meer, wat zeer jammer is, want zij gaven ons de organisatie van den arbeid.

Indertijd heeft men de gilden doodgemaakt omdat er geen vrijheid van arbeid was, maar die is nu nog veel minder, want de tyrannie van de vakverenigingen heeft alle vrijheid doen verdwijnen. Langzamerhand moet men weer terug naar het systeem, dat de arbeider zich zelf moet leeren helpen. Een goede middenweg is misschien wat men noemt het Gentsche stelsel, dat de gemeente onderstand geeft aan die vakverenigingen, die werklozenkassen hebben. Niet aan die, welke op het laatste oogenblik, als de nood aan den man is, die kassen hebben opgericht, maar in den goeden tijd, toen de werkman soms f 100 en meer in de week verdiende. Het moet gaan zoals in Britsch-Indië, waar de hongersnood periodiek voorkomt en waar een hongersnoodfonds bestaat, waarin wordt bijgedragen, ook als er geen hongersnood is. Op die manier moeten de werklieden beginnen. Zij moeten niet alleen weerstandskassen hebben om werkstakingen te organiseren en revolutie te kweken, maar om voor zich zelf te kunnen zorgen, als de nood aan den man komt. Wanneer dan zulke kassen uitgeput raken, wat in crisistijden mogelijk is, kan de Overheid steunen, maar eerst de handen uit de mouw steken en niet eerst het werk staken en zich dan aanmelden als werkloos om te leven op kosten van Rijk of gemeente. Op die manier kan men ten eeuwigen dage werkstakingen volhouden en de patroons overwinnen. Dat zijn allemaal misstanden, die niet mogen worden geduld.

Ik hoop dus, dat de Regeering niet zal ingaan op de voorstellen van den heer Stenhuis; die gaan veel te veel uit van het idee van recht op arbeid en plicht van de Overheid om, wat het ook koste, te zorgen dat die werklozen een behoorlijk loon en bestaan hebben. Het moet altijd blijven, en daar heb ik geen bezwaar tegen, dat de Overheid iets doet, mits de werklieden beginnen zich zelf te helpen en bijtijds maatregelen nemen, vooral door sparen, om te zorgen dat, als de nood komt, deze niet zoo erg nijpt en er nog een appeltje is voor den dorst.

De heer Smeenge: Mijnheer de Voorzitter! Met groote aandacht heb ik geluisterd naar hetgeen de interpellant heeft medegedeeld en met niet minder belangstelling naar hetgeen van Regeeringszijde is geantwoord. Ik had niet het plan op deze zaak in te gaan, maar een enkel punt, dat behandeld is, geeft mij aanleiding een kort woord te zeggen.

Reeds de vorige maal bij het begrotingsdebat heeft de heer Stenhuis gezegd, dat emigratie het middel zou zijn om te bestrijden het kwaad, dat op dit oogenblik in verschillende deelen van ons land, niet het minst in de noordelijke provincien, is waar te nemen.

Het komt mij voor, dat dit punt van het grootste belang is. Ik weet heel goed, dat emigratie naar buitenslands zoo goed als niet meer kan meetellen; het getal emigranten, dat door ons nog geleverd mag worden op de Amerikaansche en andere markten, om het zoo te noemen, is te klein dan dat daarvoor, stel het ware mogelijk, veel zou zijn te verwachten. De heer Stenhuis meent, dat de emigratie moet plaats hebben in ons eigen land. Ik had niet gedaacht, dat langs dezen weg veel zou zijn te doen, maar wanneer de heer Stenhuis bij die meening blijft, hij, die in die kringen zoo

(Smeenge.)

goed bekend is, dan is te dien opzichte in ons land wel wat tot stand te brengen.

Maar dan, Mijnheer de Voorzitter, moet dit vraagstuk met een beetje meer spoed onder de oogen worden gezien, dan wij nu van de Regeeringstafel hebben gehoord dat het geval zal zijn. Niet dat de Minister zich daarvan afkeerig heeft verklaard, maar, de interpellant heeft het al gezegd, nu ook het economisch instituut nog moet worden gehoord, nu mag nog wel eens op spoed worden aangedrongen.

Niet dat men in die commissie niet voortvarend wil zijn, maar de heer Stenhuis wil meerdere lichamen, die hij noemde, in elk geval hooren.

Mijn tweede opmerking geldt de vraag: moet men uit één gezin maar één man te werk stellen? De Minister blijft daaraan vasthouden en ik ben het met hem eens, dat men niets moet doen dat de gedachte zou kunnen wekken bij jeugdige menschen: het zal in de toekomst wel losloopen en dus wil ik over emigratie niet denken.

Mijnheer de Voorzitter! Kan men dit beginsel in dat deel van het land, waarover het hier gaat, nu wel volhouden? Daar waar anders met de vervening een tijdlang wat kon worden verdiend, kon dit nu wel eens niet het geval zijn. Dit jaar treft men daar bijzondere toestanden aan. Men debatteert nu nog onderling over de vraag, voor hoeveel men aan het werk zal gaan.

Onderwijl gaat de tijd, die voor dien arbeid moet worden benut, voorbij en al komen slechts de werkgevers en werknemers nog tot volledige overeenstemming, het zal niet veel meer geven, het is te laat geworden, om met dat werk nog veel te verdienen. De tijd voor dien arbeid wordt kort. Uit de vervening zullen de arbeiders niet veel meer halen. Blijft men nu vasthouden aan het denkbeeld: bij de werkverschaffing maar 1 man uit een gezin, dan is er voor groote, jonge kerels, die anders in het veen konden gaan, geen werkgelegenheid. Dat leegloopen moet demoraliseerend werken, dat moet niet plaats hebben.

Daarom zou ik den Minister in overweging willen geven, deze zaak nog eens ernstig onder de oogen te zien en na te gaan, of de ingeslagen weg voor dit jaar wel verder kan worden gevolgd.

Mijnheer de Voorzitter! In de derde plaats, de Minister heeft ons een overzicht gegeven van de loonen, die bij de werkverschaffing worden en kunnen worden verdiend. Hij verwees ons daarvoor naar kanalen, die worden gegraven of uitgediept. Zijn Excellentie heeft het bij een drietal daarvan gelaten; alle drie werken, gelegen in Drenthe. Die loonen onderscheidde hij in gemiddelde, in hoogste en laagste loonen. Zijn Excellentie deelde daarbij mede, dat van hen, die werken aan het kanaal Beilen—Nieuweroord, een dubbeltje per uur moet worden afgetrokken voor wat noodig is voor huisvesting en dergelijke. Het gemiddelde was, als ik het goed verstaan heb, 44, het hoogste loon was 53 cent per uur, de laagste loonen waren 31, 35, 21 en 21 cent.

Nemen wij nu aan, dat het gemiddelde van de laagste loonen is 25 cent en dat daarvan 10 cent moet worden afgetrokken, dan blijft over 15 cent; vermenigvuldig ik dit cijfer met het aantal uren per dag, 8, en het weer, royaal genomen, met 6, dan is het duidelijk, dat, wat op Zaterdag mee naar huis kan worden genomen, niet veel is voor een gezin, waarvan maar 1 man mag te werk gesteld worden en waarin misschien straks 2 tot 3 groote jongens daarvan mee moeten eten.

Reken ik goed, dan kan ik in die gevallen niet eens komen tot f 10 en dat is toch zeker een te laag bedrag. De heer Stenhuis had dan ook gelijk, toen hij er op aandrong, een gegarandeerd minimum te moeten stellen. Ik geef toe, onder hen, die de laagste loonen maken, zullen er zijn, die meer konden bereiken, ik kan mij ook denken, dat er bij zijn, die, niet opzettelijk, weinig doen.

Neem ik het loon van 30 cent, dan wordt de toestand anders, al kunnen de menschen zich ook dan nog niet in weelde baden, de laagste loonen zijn, meen ik, te laag.

En eindelijk heeft de Minister gezegd, dat het langzamer-

42ste VERGADERING. — 30 APRIL 1925.

Interpellatie-Stenhuis.

(Smeenge.)

hand aan de objecten voor werkverschaffing gaat ontbreken. Mijnheer de Voorzitter! Ik weet niet, welke maatstaf men stelt, maar wanneer ik rondkijk in die buurten, dan meen ik, dat er nog wel werk zou zijn te vinden. En dan blijf ik er bij, men zoek het 't liefst zoo dicht mogelijk bij de plaats, waar de werklozen vandaan komen.

Wat betreft de personen, die aan het kanaal Beilen—Nieuweroord werken en van wie 10 cent moet worden afgetrokken voor onderdak, door dezen werd geklaagd, dat de afstanden van hun woningen zoo groot zijn. Ik hoorde, dat er bij waren, die 2 à 3 uur noodig hadden om naar en van het werk te komen.

Mijnheer de Voorzitter! Dit alles moet leiden tot de erkenning, dat men hier staat voor een zeer moeilijk vraagstuk. Ik erken gaarne, dat de Regeering van haar kant veel heeft gedaan aan dit wat op dit oogenblik mogelijk was. Zij moet dit blijven doen en zeker niet haar hand er aftrekken. Indien de omstandigheden zich niet wijzigen in de goede richting, dan zal er wat meer moeten geschieden dan op dit oogenblik.

Ik zou ten slotte dit nog willen zeggen: men moet meer doen dan thans — dit is ook door den heer Haazevoet opgemerkt — voor de opleiding van de jeugd. Men behoeft daar niet voor alles te zorgen, maar toch dit doen, wat er toe leiden kan, dat de jeugd daar in staat wordt gesteld met lust en opgewektheid de taak, die haar wacht, te verrichten.

De arbeid van deze menschen, ook wanneer zij daar blijven, moge eenvoudig zijn, maar eenige aanwijzing, hoe het best wordt gewerkt, kan niet anders dan goed werken.

Ik denk inzonderheid ook aan de vrouwen, de meisjes.

Ik wijs er in dit verband nog eens op, dat de Commissaris in Drenthe zich toont als iemand, die niet alleen voor het heden, maar vooral voor de toekomst verbetering zoekt.

Daarvan getuigt, ik berinnerde er onlangs aan, de commissie, die werd ingesteld en die, naar ik vernam, reeds druk aan het werk is en zich in kleinere groepen heeft gesplitst, om elk terrein af te zoeken.

Staat op haar program bevordering van het nijverheids-onderwijs voor de grooten, het jeugdige kind vergeet men niet, en gelukkig.

Dit heeft het voordeel, dat er een geslacht zal opgroeien, dat lichamelijk en geestelijk beter aan allerlei kan weerstand bieden, dat wellicht minder steun zal noodig hebben. Als men wat heeft geleerd, dan kan men zich voor meerder werk aanmelden, dan heeft men eerder kans geholpen te worden.

Ik wensch die commissie alle succes en hoop, als zij met voorstellen tot de Regeering komt, dat deze krachtig zal willen medewerken.

Mijnheer de Voorzitter! Nog een enkel woord over de emigratie. De Minister herinnerde aan het geval, dat er tweehonderd arbeiders waren gevraagd voor de Elzas, doch dat niemand lust had.

Ik betreur dit. Zeker, er zijn, die hoe slecht zij het ook hebben, bij moeders pappot — helaas, was die er maar — willen blijven, er zijn gelukkig ook anderen.

Toen ik in den afgelopen herfst een bezoek bracht aan den dam Noordholland-Wieringen, vond ik daar arbeiders uit de gemeente Emmen, van Emmer-Compascuum; welnu, die zijn er nog, ik meen een 80-tal. Men mag zich daar over verheugen, ook al loopt er een enkele onder, die wel eens minder goed handelt. Ik bedoel den man, van wien wij een paar weken geleden konden lezen, dat hij aan boord van de postboot „Ewijksluis—Wieringen”, de equipmentstukken van een landstormer over boord had geworpen, omdat hij was tegen den oorlog. Dit was — zooals er stond — iemand uit Emmer-Compascuum. Die handeling verdient afkeuring.

Verder is mij bekend, dat er eenige gezinnen zijn getrokken naar Eindhoven, waar ik, in 't vorig zomer, bij gelegenheid eener vergadering van volksopleiding, van de directie der Philips' gloeilampenfabriek hoorde, dat zij gaarne meer arbeidskrachten, speciaal meisjes, wilde hebben. De burgemeester van Emmen, die daar ook was en wien ik daarop attent maakte, was zoo goed zich er voor te spannen. Zijn edele maakte een lijst van gegadigden, maar velen

(Smeenge e. a.)

moesten worden geschrappt, omdat de firma Philips, en te recht, zekere eischen meende te moeten stellen.

Ik meen, dat een 8-tal gezinnen uit Emmen naar Eindhoven zijn vertrokken. Ik hoop, dat dezen zullen zijn pioniers, om den weg van meerderen te bereiden.

Dank aan allen, die er aan hebben meegewerkt, in de eerste plaats aan de firma Philips.

Mijnheer de Voorzitter! In de betrokken streken wonen te veel menschen, dan dat ze daar brood voor de gezinnen kunnen vinden, en alles moet dus worden gedaan om elders gelegenheid voor arbeid te zoeken.

De heer Polak: Mijnheer de Voorzitter! Wanneer de heer Verkouteren hier van tijd tot tijd maatschappelijke en arbeidsvraagstukken behandelt, dan weet ik gewoonlijk niet goed wat ik doen moet, of ik, mijn schouders ophalend, dat zal laten voorbijgaan, of er het woord tegen te voeren. Tot nog toe heb ik altijd de laatste gedragslijn gevolgd, omdat de wijze, waarop de heer Verkouteren dergelijke vraagstukken behandelt, een zoodanige is, dat ik, indien ik haar zou qualificeeren, zooals zij verdient, mij een vermaning van u, Mijnheer de Voorzitter, of een tot-de-orde-roeping op den hals zou halen. Zoo is het ook nu weder geweest. Tegenover het enorme probleem van de werkloosheid, niet slechts in algemeenen zin, maar ook in dit bijzondere geval, in de noordelijke streken van ons land, heeft de heer Verkouteren niets anders geplaatst dan wat ik slechts kan omschrijven als oppervlakkigheid, en dan heb ik er het minste van gezegd, dingen, zooals bijv. dat er overal werk te vinden is, hetgeen wij zoeven uit zijn mond gehoord hebben, hetwelk men dus maar voor het grijpen heeft, dat de velden wit zijn om te oogsten, maar dat de handen ontbreken om den oogst binnen te halen, enz.

Mijnheer de Voorzitter! Wie de eenvoudige cijfers van de werkloosheid in ons land kent en ook in sommige van ons omringende landen, wie bijv. weet, dat er in Engeland anderhalf miljoen werklozen zijn ingeschreven en dan verklaart, dat er voor iedereen werk te vinden is en dat de velden wit zijn om te oogsten, ach, Mijnheer de Voorzitter, wat zal men eigenlijk daartegen zeggen?

Mijnheer de Voorzitter! Het is dan ook mijn bedoeling om slechts den vinger te leggen op een enkele opmerking, door den heer Verkouteren gemaakt. Hij zeide: arbeiders moeten, als zij werken en veel geld verdienen, tot honderd gulden in de week toe, maar voorzieningen voor kwade dagen treffen; zij moeten voor zich zelf zorgen; zij moeten geen stakingskassen vormen, waardoor revolutie verwekt wordt, maar zij moeten zorgen, dat zij fondsen hebben om in den nood, door werkloosheid ontstaan, zelf te voorzien.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil er op wijzen, dat een arbeider bijna nooit in staat is om een afdoende voorziening tegen de geldelijke gevolgen van werkloosheid te treffen. Zelfs de soberst levende en spaarzaamste arbeider kan ten hoogste zooveel op zijde leggen, dat hij gedurende een zeer korte periode in het allernoodigste kan voorzien. Dit is de grens; verder reikt een arbeidersinkomen niet. Wat de heer Verkouteren verder daaromtrent gezegd heeft, is pure fantasie en getuigt van absolute onkunde nopens de werkelijkheid. Van die zelfde onkunde getuigt hetgeen de heer Verkouteren in het midden bracht ten opzichte van de vakverenigingen en haar kassen. De heer Verkouteren schijnt niet eens te weten, dat de arbeiders zich sinds jaren tegen werkloosheid verzekerd hebben, althans groote groepen van arbeiders van allerlei gezindte. Zoowel de confessioneele als de niet-confessioneele vakbonden bezitten werkloosheidskassen, waarvoor de arbeiders niet onbelangrijke offers gebracht hebben en nog steeds brengen. In den Diamantbewerkerbond, waarvan ik voorzitter ben, betaalt ieder lid f 1 per week, uitsluitend voor de werklozenkas, een niet gering bedrag. Dat is niet voor de gewone dieleinden van den bond, maar voor de werklozenkas bestemd. Bovendien heeft de Diamantbewerkerbond zeker niet minder dan f 500 000 uit zijn eigen vereenigingsfondsen in de werklozenkas gestort, hetgeen naar verhouding ook bij de andere bonden gebeurt. Die bedragen

(Polak e. a.)

worden bepaald naar de draagkracht van de leden en ook naar de kans op werkloosheid in het vak. De georganiseerde arbeiders, tot wie het gereleveerde verwijt gericht werd door den heer Verkouteren, hebben dus naar de mate hunner krachten voorzieningen getroffen, waarvan de heer Verkouteren blijkbaar het bestaan niet weet, hoewel hij er toch maar over praat alsof hij volkomen op de hoogte ware.

Dat de Overheid daarbij subsidie geeft, spreekt vanzelf:

1. omdat om overbekende redenen het gerekend wordt te behooren tot de taak van de Overheid, deze pogingen van de arbeiders, om zich zelf te helpen bij werkloosheid, te steunen;

2. omdat daaraan ten grondslag ligt de opvatting, dat de werkloosheid is een maatschappelijk verschijnsel en dat dus de Staat, als de organisatie van ons maatschappelijk leven, mede verantwoordelijk is voor de werkloosheid en dus steun moet verlenen aan degenen, die daarvan het slachtoffer zijn;

3. omdat de maatschappelijke gebeurtenissen hier en elders een buitengewonen crisistoestand hebben doen ontstaan, die het eenvoudig onmogelijk maakt de werkloosheidsverzekering zonder hulp van Staatswege op de been te houden en te doen functionneeren.

Indien de heer Verkouteren deze dingen geweten had, zou hij waarschijnlijk niet hebben gesproken en verwijten naar de arbeiders hebben geslingerd zooals hij thans heeft gedaan. Het is te betreuren, dat hij aldus zich geuit heeft zonder kennis van zaken, want ik mag niet aannemen, dat hij aldus gesproken zou hebben, indien hij de feiten, de werkelijkheid, had gekend.

De heer Ruys de Beerenbrouck, Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Haazevoet heeft in tegenstelling met den geachten interpellant zich akkoord verklaard met de door mij verkondigde stelling, dat het onderwerp van deze interpellatie niet slechts is een zaak van werkloosheidszorg, maar dat ze verband houdt met de economische politiek. Daarom zeide deze geachte afgevaardigde het te kunnen begrijpen, dat deze aangelegenheid via mijn ambtgenoot van Arbeid, Handel en Nijverheid, om advies gezonden was naar de Commissie voor de economische politiek.

Ik kan dan ook niet toegeven, dat de Regeering de bedoeling heeft of den schijn op zich laadt, zooals de geachte interpellant veronderstelt, deze commissie te gebruiken als een welkome kapstok.

Ik heb herinnerd aan het lidmaatschap van die commissie van den geachten interpellant. Ik ken niet van buiten het reglement van orde van die commissie, maar ik stel mij toch voor, dat de geachte afgevaardigde, die niet gewend is — om een populaire uitdrukking te gebruiken — zich te laten overrijden, van de rechten, die hij heeft, gebruik zal maken om te zorgen, dat de commissie aan het werk gaat en op verzoek van de Regeering haar meening aan de Regeering mededeelt. Ik vlei mij dan ook, binnen niet te langen tijd van de Commissie voor de economische politiek te vernemen, haar meening over dit belangrijke vraagstuk.

Over dit onderwerp is langzamerhand, zoowel door den geachten interpellant als door de andere geachte sprekers, zooveel gezegd, dat er een beteekenis aan is gegeven, grooter dan — vergis ik mij niet — oorspronkelijk de opzet van de interpellatie is geweest. Voor wat den geheelen omvang van de werkloosheid en de werkverschaffing betreft, zal de Commissie voor de economische politiek in de gelegenheid zijn haar oordeel uit te spreken.

Wanneer de Regeering dat oordeel heeft bereikt, geloof ik, dat het oogenblik gekomen is, om te zien, of de organen, die de geachte interpellant genoemd heeft, ook in aanmerking komen om ook hun oordeel over de werkloosheid en de werkverschaffing uit te spreken.

Ik heb uit de rede van den geachten interpellant de meening opgevangen, dat, naar het oordeel, dat ik in eersten termijn heb uitgesproken, er bij de werkverschaffing niets te verbeteren zou vallen. Neen, Mijnheer de Voorzitter, dat

(Minister Ruys de Beerenbrouck.)

heb ik niet alleen niet gezegd, maar uit mijn woorden is af te leiden, dat ik zeer gaarne aanneem, dat er hier en daar verbeteringen zijn aan te brengen.

Immers, ik heb niet kort stilgestaan bij het bestaande instituut der contactcommissie uit den landarbeidersbond, die geregeld gelegenheid heeft om aan de Regeering mededeeling te doen over grieven en klachten, die van de zijde van de bij de werkverschaffing tewerkgestelden worden geuit. Ik vrees dan ook niet, wat de geachte afgevaardigde zich voorstelt, dat wanneer er grieven en klachten zijn, deze slechts langs bureaucratische weg tot de Regeering zullen komen. Ik kan niet anders dan met lof spreken over de wijze, waarop zij, die mij bij dit werk ter zijde staan, hun taak opvatten, en ik werp iedere onderstelling, dat ook hier de bureaucratieische weg wordt gevolgd en daardoor de zaak wordt opgehouden, verre van mij en van hen, die mij in mijn werk hierbij ter zijde staan.

De geachte afgevaardigde de heer Stenhuis heeft bij deze en bij vorige gelegenheden gesproken over de objecten van werkverschaffing en gezegd: Er zijn in ons land nog zooveel van die objecten aanwezig; wil men ze aangrijpen, ze zijn er.

Of iedere werkverschaffing economisch is en of, indien op andere wijze die werken tot stand gebracht konden worden, dit niet vlugger, economischer en beter zou gaan; die vraag stellen is eigenlijk te beantwoorden. Indien men alle arbeiders, bij het graven van kanalen werkzaam, slechts voor dat deel, dat er economisch voor in aanmerking komt, gebruikte, zou het werk vlugger kunnen worden afgeleverd en zou het goedkooper zijn.

Ook moet men niet uit het oog verliezen, dat bij de werkverschaffing 's Rijks financiën mede een rol spelen. Men mag niet tot in het oneindige zoeken naar werkverschaffingsobjecten, want de toestand van 's Lands financiën laat dat geenszins toe. Nu stel ik daar onmiddellijk tegenover, dat het misschien juist in het belang van 's Rijks financiën beter is de menschen te werk te stellen tegen loon, dan om ze te onderhouden. Dit is een quaestie van wikken en wegen, waar men zich met een groot woord niet van kan afmaken.

De geachte afgevaardigde de heer Stenhuis heeft met een woord gesproken over de vergelijking die men kan maken tusschen de loonen bij de werkverschaffing en in het vrije bedrijf. Nu moet men één zaak toch niet uit het oog verliezen. Bij het graven van kanalen worden niet aan het werk gesteld vakarbeiders, maar werkloze landarbeiders, wier loonen vermoedelijk, zoo niet zeker, veel lager zijn dan van vakmensen, die graafwerk verrichten.

Ik spreek hier over de loonen en nu moet ik toch tegen een legende, ik zeg niet een kwaadwillige legende, die zich dreigt te vormen, hier opkomen, met de meest mogelijke beslistheid. De geachte afgevaardigde de heer Smeenge heeft gezegd, en toen zooveel de heer Verkouteren sprak heeft een der andere geachte afgevaardigden dat nog eens onderstreept: er worden loonen uitbetaald van 21 ct. per uur, daarvan gaat 10 ct. af, dus er blijft maar 11 ct. over.

Dat is een voorstelling van zaken, die beslist in strijd is met de werkelijkheid. Zoo heb ik het niet gezegd. Wanneer men een cijfer uit een reeks van acht grijpt, is dat een misgreep. Ik kom hier met beslistheid tegen op, omdat men in een discussie voorzichtig moet zijn, dat zich een legende vormt, wanneer men een zaak niet tegenspreekt.

Ik heb drie kanalen genoemd en heb opgegeven de loonen, die bij het graven daarvan worden uitbetaald. Omdat ik gewoon ben precies de waarheid te vertellen, heb ik ook hier aan de Kamer precies medegedeeld, waar het op staat. Van die cijfers heb ik een schriftelijke nota, dus ik kan die nu nog controleeren.

Bij het kanaal Beilen—Nieuweroord, waarbij in de maanden Januari en Februari 1925, dus acht weken, omstreeks 780 man werkten, was het gemiddelde uurloon over alle arbeiders omgeslagen, in de achtereenvolgende weken 44 ct. Het laagste was 39 ct. en het hoogste 44,6 ct. Het hoogste uurloon, dat de beste ploeg behaalde, was 58,3 ct. en het laagste 47,4 ct. in die acht weken. De laagste uurloonen, van de zich het minst inspannende, van de het

(Minister Ruys de Beerenbrouck.)

minst produceerende arbeiders, ik lees letterlijk voor, gelijk ik ook zoo straks gedaan heb, waren in die weken resp.: 31,8; 36,3; 35,8; 37,2; 21,5; 21, 33 en 31,8 ct.

Nu kan men niet zeggen: er wordt daar een uurloon betaald van 21 ct. Wanneer men wil zeggen wat door de slechtst betaalden wordt ontvangen, moet men hiervan een optelsom maken. Dat heb ik gedaan en dan ben ik gekomen tot 248, gedeeld door acht, is precies 31 ct.

Men moet nu zeggen, dat de Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw hier heeft gezegd, dat het 31 ct. was en niet gemiddeld 21 ct. min 10 ct., wat aan den slechtst produceerenden ploeg bij den aanleg van het kanaal Beilen—Nieuweroord werd betaald. Dat is de waarheid.

De heer Haazevoet heeft er zijn verwondering en ongerustheid over te kennen gegeven dat, ten gevolge van het overbrengen van alles wat de werkloozenzorg voor een gedeelte en de werkverschaffing voor haar geheel betreft naar Binnenlandsche Zaken, deze aangelegenheid had gekregen het karakter van armenzorg. Dit zou bijv. blijken uit het feit, dat uit één gezin maar één persoon werd te werk gesteld.

Ik moet den geachten afgevaardigde die illusie ontnemen. Binnenlandsche Zaken heeft voortgezet, hetgeen vroeger bij Arbeid gebeurde, en omdat de Regeering zeer beslist de meening is toegedaan, dat die geheele aangelegenheid niet behoort bij dit Departement alleen, maar bij verschillende Departementen, is er voortdurend overleg tusschen het Departement van Arbeid, dat van Binnenlandsche Zaken en Landbouw, dat van Financiën en, waar noodig, van Waterstaat. En de groote lijnen der werkverschaffingspolitiek worden niet vastgesteld door mij alleen, maar er wordt daarover herhaaldelijk overleg gepleegd met het Departement van Arbeid en dat van Financiën en voor wat de groote lijnen aangaat, wordt door mij geen beslissing genomen, zonder dat te voren van alle kanten de zaak met die Departementen is besproken en tot mijn genoegen kan ik mededeelen, dat in dit opzicht tusschen de drie Departementen, die ieder voor aparte belangen te waken hebben, de samenwerking en overeenstemming groot is.

Ik zou den geachten afgevaardigde den heer Haazevoet willen vragen, of, indien Binnenlandsche Zaken en Landbouw deze zaak alleen beschouwde van het standpunt van armenzorg, er bij de werkverschaffing dan gelet zou worden niet op een belooning naar behoefte, maar op een belooning naar prestatie. En dit laatste is juist het geval, en de geachte afgevaardigde kan dus niet zeggen: gij leidt ons met de werkverschaffing langzamerhand naar armenzorg.

De geachte afgevaardigde de heer Smeenge heeft eenige mededeelingen gedaan over de emigratie en gezegd: wees toch voorzichtig en zorg, dat niet te lang daarover wordt gepraat met de Commissie voor economische politiek en andere lichamen, maar doe ten minste iets.

Het doet mij genoegen, dat die geachte afgevaardigde zelf in de gelegenheid is geweest te ondervinden, dat er iets wordt gedaan. In Eindhoven is eenigen tijd geleden door de firma Philips getracht, om in het tekort aan arbeidskrachten te voorzien door uit Drenthe personen naar Eindhoven te doen overkomen. Hetzelfde is het geval geweest in Enschedé, waar het gemeentebestuur zich veel moeite heeft getroost in deze.

Eenigen tijd geleden van een particulier de mededeeling ontvangen hebbende, dat in Twente behoefte bestond aan arbeidskrachten, ook in andere gemeenten, heb ik contact gezocht met fabrikanten, om te zien, of het overtollige arbeidsmateriaal in Drenthe daar nuttig kon worden gebruikt, en de vooruitzichten zijn van dien aard, dat men hoopt van uit Drenthe naar Enschedé een grooter getal gezinnen met volwassen kinderen te kunnen doen gaan dan naar Eindhoven het geval was.

De heer Smeenge heeft nog een woord gewijd aan de betere opleiding der jeugd, een onderwerp, dat bij eenige uitzetting dezer interpellatie hier wel ter sprake kon komen, maar dit bevestigt hetgeen de heer Haazevoet zeide, nl. dat wij hier een zaak behandelen, die niet alleen behoort bij

(Minister Ruys de Beerenbrouck e. a.)

Binnenlandsche Zaken en Landbouw, maar ook bij Onderwijs.

Ik sluit mij gaarne aan bij de hulde, die de geachte afgevaardigde gebracht heeft aan de personen, die in de provincie Drenthe ook voor de betere opleiding van de jeugd werkzaam zijn.

Ik ben onlangs opzettelijk in Drenthe geweest en heb gelegenheid gehad door onderzoek en onderhoud met personen ter plaatse, mij te overtuigen van den ijver, die daar heerscht bij hen, die in dezen de leiding moeten geven, en ik ben er zeker van, dat, naar ik hoop, binnen niet te langen tijd van de zijde der betrokken commissie voorstellen kunnen worden te gemoet gezien om een betere opleiding der jeugd in de hand te werken.

Mijnheer de Voorzitter! Alles bij elkaar genomen, meen ik, dat het goed geweest is, dat over deze aangelegenheid van verschillende zijden een en ander is gezegd; ik meen, dat in verschillende toonaarden de geachte afgevaardigden het eens zijn met de Regeering, dat, wil men eenerzijds — wat juist is — voor behoorlijke arbeidsvoorwaarden in de werkverschaffing zorgen, men toch aan den anderen kant er van verzekerd moet zijn, dat niet de prikkel om in het vrije bedrijf terug te gaan, vermindert.

De heer Stenhuis: Mijnheer de Voorzitter! Nog een tweetal opmerkingen.

Uit het antwoord van den Minister is mij niet duidelijk geworden waarom, als de Regeering prijs stelt op het advies van de Commissie voor de economische politiek, niet te gelijker tijd dit vraagstuk in den Nijverheidsraad en den Werkloosheidsraad aan de orde kan worden gesteld. Het zal toch den Minister duidelijk zijn, dat zonder het advies van deze beide laatste lichamen het vraagstuk moeilijk kan worden behandeld. Ik zou er dus bij den Minister op willen aandringen, om te gelijker tijd ook beide laatstgenoemde lichamen uit te noodigen tot de gemeenschappelijke behandeling van het vraagstuk.

Mijn tweede opmerking betreft een gezegde van den heer Verkouteren. Ieder mensch heeft de gewoonte zijn tegenstanders in twee rubrieken onder te brengen: de eene, die hij ernstig neemt, en de andere, die hij niet ernstig neemt. Den heer Verkouteren deel ik in bij de laatste rubriek; ik zal dus op zijn z.g. zakelijke opmerkingen niet ingaan. Indien de Christelijk-historische partij dergelijk optreden voor haar rekening wil nemen, moet zij dat zelf weten. Voor één opmerking van den heer Verkouteren moet ik echter een uitzondering maken. Hij heeft nl. den heer Spiekman ten toonee gevoerd op een wijze, alsof deze onzin zou hebben gezegd. Waar deze echter niet gewoon was onzin, maar verstandige dingen te zeggen, wil ik er bij dezen nadrukkelijk tegen protesteeren, dat op deze wijze een overleden man in het debat werd gemengd.

De heer Smeenge: Mijnheer de Voorzitter! Een enkel woord nog naar aanleiding van de omstandigheid, dat de Minister, sprekende over hetgeen ook door mij over de loonen was gezegd, wat heftig werd.

Zijn Excellentie deed het voorkomen, of ik de cijfers verkeerd had geplaatst.

Mijnheer de Voorzitter! Heeft de Minister dien indruk gekregen, dan doet mij dat leed; ik heb dat niet bedoeld. Ik schreef hetgeen de Minister ons ter zake mededeelde volledig op en had zoo het recht het cijfer 21,6 te noemen als voorbeeld van wat een enkele maar maakte; ik gaf niet te kennen, dat dit steeds de verdienste was. Voor het kanaal Beilen—Nieuweroord waren de cijfers van het laagste loon 31, 36,6, 21,6, enz. Ik gaf als voorbeeld dus het minst verdiende loon.

Mijnheer de Voorzitter! Nu kan men zeggen, zooals de Minister deed, waar 41, ja 50 cent te maken bij flink werken, daar heeft de door u bedoelde man geen recht op meer, omdat hij weinig praesteerde. Mijnheer de Voorzitter, op deze quaestie ga ik thans niet in.

De vraag blijft voor mij: is er geen middel om iemand

42ste VERGADERING. — 30 APRIL 1925.

Interpellatie-Stenhuis.

(Smceuge e. a.)

tot „meer werken” aan te sporen, want een loon als deze man thuisbrengt, is toch stellig onvoldoende?

In gevallen, dat iemand den geheelen dag werkt en niet meer praesteeren kan, moet de vraag worden gesteld: Moet door toelage het bedrag niet worden verhoogd?

De heer **Verkouteren**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal niet verder op dit debat ingaan, maar wensch alleen te zeggen, dat ik de woorden van den heer Spiekman, die ik heb geciteerd, met eigen ooren heb gehoord. Het was in een vergadering te Amsterdam in maison Stroucken, in de Marnixstraat, waar de heer Spiekman sprak op uitnodiging van een studentenvereniging, die de maatschappelijke

(Verkouteren e. a.)

vraagstukken bestudeerde. Ik heb die woorden opgeteekend, daar zij mij toen zeer interesseerden en durf dan ook nu met volkomen zekerheid zeggen, dat ik ze nauwkeurig heb weergegeven.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Namens de Kamer zeg ik de Regeering dank voor de verstrekte inlichtingen.

Het ligt in mijn voornemen, om de Kamer wederom bijeen te roepen tegen 12 Mei a. s., des avonds te halfnegen.

De Kamer gaat tot nadere bijeenroeping uiteen.